

روش تحقیق
با رویکرد به پایان نامه نویسی
دکتر غلامرضا خاکی

ارایه شده توسط استاد محترم
جناب آقای دکتر حمیدرضایی فر

فهرست مطالب :

➤ **فصل اول : کلیات تحقیق**

➤ **فصل دوم : ادبیات تحقیق**

➤ **فصل سوم : روش شناسی تحقیق**

➤ **فصل چهارم : تجزیه و تحلیل آماری**

➤ **فصل پنجم : نتیجه گیری و پیشنهادات**

چکیده آنچه باید قبل از پایان نامه نویسی بدانیم :

➤ انواع مهارت‌های مورد نیاز مدیران :

۱. مهارت ادراکی (نظری) (Conceptual Skills)
۲. مهارت روابط انسانی (Human Skills)
۳. مهارت فنی (Technical Skills)

➤ قلمرو فعالیت های مدیریتی :

۱. آموزش سازمانی
۲. مشاوره سازمانی
۳. پژوهش سازمانی

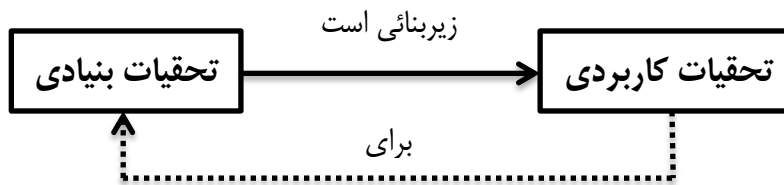
➤ انواع پژوهش های سازمانی :

- درون سازمانی
 - برون سازمانی
۱. واگذاری انجام پژوهش به دانشگاه
 ۲. واگذاری انجام پژوهش به موسسه و شرکت های حرفه ای
 ۳. حمایت از پایان نامه های دانشجویی

➤ انواع پژوهش در حوزه علم مدیریت :

۱. بنیادی (پایه/ نظری) Basic
۲. کاربردی Applied
۳. تحقیق و توسعه R&D
۴. تطبیقی Comparative

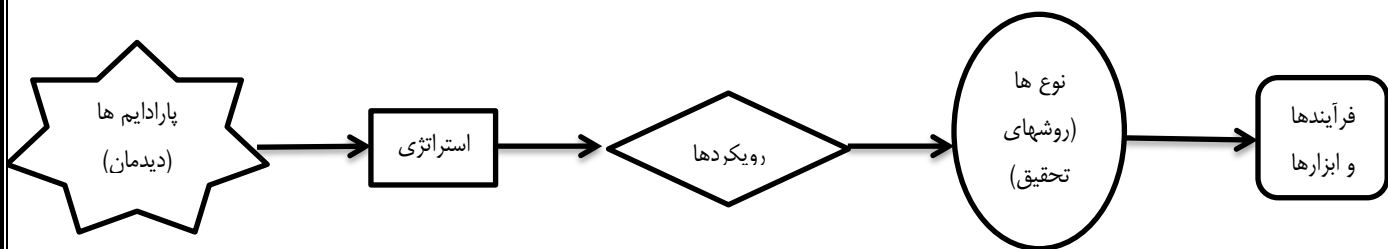
رابطه تحقیقات بنیادی و کاربردی :

چکیده آنچه باید قبل از پایان نامه نویسی بدانیم:

پژوهش های بنیادی	پژوهش های کاربردی
پژوهش برای پژوهشگر رضایت بخش است و به وسیله دیگران مورد قضاوت قرار می گیرد	پژوهش بخشی از یک شغل است و توسط حامیان ، داوران و کارفرمایان مورد قضاوت قرار می گیرد
مسائل و موضوعات پژوهش با آزادی زیادی انتخاب می شوند	مسائل پژوهش محدود به تقاضای کارفرما و پشتیبانان هستند
پژوهش به وسیله رعایت مطلق اصول علمی مورد قضاوت قرار می گیرد و بالاترین استانداردهای علمی مدنظر می باشد	دقت و استانداردهای علمی بستگی به کاربرد نتیجه ها دارند
رعایت مطلق درونی و دقت پژوهش است	دغدغه اصلی ، بر توانائی تعمیم یافته ها به حوزه مورد علاقه ذی نفعان پژوهش تاکید دارد
هدف پژوهش ، کمک به دانش بنیادی و نظری است	هدف ، داشتن بازده های عملی و کاربردی است
موفقیت وقتی حاصل می شود که نتیجه ها در مجلات علمی چاپ شوند و تاثیری بر افراد دیگر در درون جامعه علمی داشته باشد	موفقیت وقتی حاصل می شود که نتیجه به وسیله حامیان پژوهش در تصمیم گیری ها استفاده گردد

رابطه بین پارادایم ، استراتژی و....

تحقیق چیست؟

- تحقیق، یعنی کار منظم و پیگیر در کشف و فهم، که به نظریه ای برای تعمیم منتهی شود.
- تحقیق عبارت است از یک عمل منظم که در نتیجه آن پاسخهایی برای سوالهای موردنظر و مطرح شده پیرامون موضوع تحقیق بدست می آید.

➤ پژوهش علمی، بررسی نظام یافته، کنترل شده، تجربی و انتقادی در مورد پدیده های طبیعی است که روابط احتمالی بین این پدیده ها به وسیله نظریه و فرضیه هدایت می شوند .

➤ تحقیق عبارت است از بررسی کامل موضوع به گونه ای منظم و منسجم و براساس روشهای عینی و غیرشهودی، به منظور کسب اطلاعات یا کشف اصول وابسته به آن. تحقیق را می توان به تجزیه و تحلیل، ثبت عینی و سیستماتیک مشاهدات کنترل شده که پروراندن قوانین کلی، اصول، نظریه ها و همچنین به پیش بینی و یا احتمالاً به کنترل نهایی رویدادها منتج شود تعریف کرد.

➤ تحقیق، مجموعه فعالیتهای منظمی است که هدف آن کشف حقیقت یا رسیدن از علم اندک به علم بیشتر است. (خواه با روش آزمایشی صرف و خواه با روشهای دیگر) در درست ترین شکل خود تحقیق واجد دو شرط زیر است:

۱- کنترل دقیق: شرطی که مانع تاثیر عوامل نامربوط و مزاحم می شود.

۲- نمونه گیری صحیح: شرطی که یافته های پژوهش را قابل بسط و تعمیم می سازد.

(رعایت شرط اول، اعتبار درونی و رعایت شرط دوم، اعتبار بیرونی تحقیق را موجب می شود)

اعتبار درونی مانع تاثیر عوامل نامربوط و مزاحم میشود و اعتبار بیرونی شرطی است که یافته های پژوهشی را قابل بسط و تعمیم میسازد.

تعاریف نظریه (تئوری)

➤ برای هر نظریه سرنوشتی عالی تر از این نیست که راه وصول به یک نظریه جامع تر را که این نظریه همچون حالتی خاص از آن است و بر روی آن استوار است را نشان دهد". آ.آ. اینیشتن

➤ نظریه در حکم دام است، تنها کسی که آن را بگستراند می تواند صید می کند. "نووالیس"

➤ واژه تئوری، ریشه یونانی دارد و مفهوم کلی آن تقریباً "ملاحظه کردن"، "بررسی و تحقیق کردن" می باشد.

اما لغت "Theo" به معنی "خالاً" و پی شناخت هستی و اندیشیدن درباره الهیات بوده، قابل تصور است که "Theoria" به معنی اندیشیدن، تفکر و تحقیق درباره "Theos" یا خالاً بوده و با گسترش علوم، مفهوم این واژه بر روی "اندیشیدن" و تحقیق درباره هر مسئله ای متمرکز شده است.

➤ تئوری، مجموعه ای (و به بیان دقیقتر، شبکه ای) بهم پیوسته از سازه ها، مفاهیم، تعاریف و قضایاست که به منظور تبیین و پیش بینی پدیده ها، از طریق تشخیص روابط بین متغیرها، یک نظر نظامدار درباره پدیده ها را ارائه می دهد.

➤ نظریه، مجموعه ای از تعریفها و پیشنهادها درباره تعدادی متغیر بهم پیوسته است، که همه این تعریفها و پیشنهادها، بعد منظم و مدونی از وقایع و پدیده هایی را که در اثر همبستگی ها و تداخل این متغیرها بوجود می آید، ارائه می دهد.

- نظریه ها، دامه‌هایی هستند که ما برای آن گسترده ایم تا آنچه را که "جهان" نامیده می شود صید کنیم و به عقلانی کردن و توضیح دادن و مستولی شدن بر آن توفیق یابیم. تلاش می کنیم تا چشم‌های شبکه دام را تنگ‌تر و تنگ‌تر سازیم.
- نظریه، بین متغیرها رابطه علت و معلولی برقرار می کند تا پدیده ها را توضیح دهد یا پیش بینی کند.
- مجموعه بهم پیوسته و نظام یافته ای از گفتارها که بیانگر بخشی از واقعیت باشد تئوری می نامند، به عبارت دیگر بررسی کلی و وسیع مسائل از راه تفکر و تخیل است، بطوریکه این بررسی الزاماً رابطه ای با عمل (واقعیت) داشته باشد. تئوری از دیدگاه تجربه گرایی ناب، کوششی عملی در راه جمع آوری شواهد و یافته های تجربی و برقرار کردن همبستگی بین این یافته ها و تبیین آنها از طریق استقراء است بگونه ای که هرگونه تصور، تخیل و توضیحات اضافه که بر مشاهدات تجربی متکی نباشد پیرامون پدیده ها مطرح نشود.
- تئوری بیان کننده مجموعه ای از مفاهیم است که به صورت نظام مند ارتباط متقابل با یکدیگر دارند و می توان بر اساس آن پدیده ای را پیش بینی و توجیه کرد.
- تئوری مجموعه ای از گفتارها (بیانیه ها) می است که بر مبنای قواعد منطقی بایکدیگر در ارتباطند و مبین بخشی از واقعیت هستند.
- در این تعریف بر روی چند نکته ای که در پی می آید تاکید شده است:
- ۱- نوع خاصی از گفتارها به عنوان عنصر اساسی تئوری
- ۲- ارتباط بین گفتارها بر مبنای قواعد منطق (قیاس)
- ۳- تبیین واقعیت (از راه قیاس) بعنوان هدف
- ۴- تطبیق تئوری با واقعیت یا بررسی و آزمایش تجربی شاخص ها در عمل از تعاریفی که گذشت می توان ویژگیهای کلی زیر را نتیجه گیری کرد.

ویژگیهای نظریه :

یک نظریه وقتی از نظر عملی مورد قبول قرار خواهد گرفت که دارای ویژگیهای زیر باشد:

۱- نظریه باید توانایی تبیین حقایق و مشاهده های مربوط به یک مساله را به ساده ترین صورت ممکن داشته باشد، (نظریه ای که دارای مفروضات اندک و به زبان ساده تری بیان شده باشد قابل قبول تر از نظریه ای است که پیچیده باشد).

۲- نظریه باید با واقعیت‌های مشاهده شده در طبیعت و دانش پیشین سازگار باشد.

۳- نظریه باید ابزار لازم را برای آزمودن خود فراهم سازد.

۴- نظریه باید انگیزه پژوهشی در جامعه به وجود آورد و زمینه را برای پژوهشهای جدید فراهم سازد

جورج هومان معتقد است که نظریه دارای سه ویژگی عمده است:

الف) نظریه از مجموعه ای مفاهیم در یک طرح مفهومی تشکیل شده است. برخی از مفاهیم موجود در نظریه، توصیفی و بعضی عملیاتی هستند.

ب) نظریه از قضایایی تشکیل شده است که به منظور توصیف روابط بین متغیرها بکار برده می شود و چنانچه بخواهیم یک نظریه رسمی تدوین کنیم قضایا باید بصورت طرح قیاسی صورت بندی شوند، به نحوی که بتوان یک نظریه را از نظریه دیگر استنتاج کرد.

ج) نظریه واقعیت‌های موجود در قضایا را روشن می کند به این معنی که قضایا به کمک داده های تجربی و در دنیای واقعی قابل آزمون هستند.

نقش نظریه در تحقیق :

برای نظریه نقش های متفاوت و متعددی مطرح شده است، و بیشتر در این رابطه هستند که آیا باید ابتدا نظریه ساخت و سپس به پژوهش پرداخت یا بر عکس و یا ترکیبی از این دو روش را بکار بست؟

روش "ابتدا نظریه ، بعد پژوهش" دارای مراحل به شرح زیر است:

۱- تدوین یک نظریه واضح و روشن به صورت بدیهی یا بر اساس فرآیندهای توصیف شده.

۲- انتخاب یک گزاره استخراج شده از نظریه به عنوان ملاک مقایسه نتایج پژوهش آزمایشی .

۳- برنامه ریزی پژوهش به منظور آزمون جمله انتخاب شده از طریق پژوهش آزمایشی.

۴- ایجاد تغییر در نظریه با برنامه ریزی و انجام پژوهش مجدد ، چنانچه جمله استخراج شده از نظریه با نتایج پژوهش آزمایشی مطابقت نداشته باشد.

۵- انتخاب گزاره های دیگر برای آزمون در تعیین محدودیت های نظریه ، چنانچه گزاره استخراج شده از نظریه با نتایج پژوهش تجربی مطابقت داشته باشد.

روش "ابتدا پژوهش ، بعد نظریه" دارای مراحل به شرح زیر است:

۱- انتخاب پدیده و تعیین کلیه ویژگیهای آن .

۲- اندازه گیری تمام ویژگی های پدیده در موقعیت های مختلف.

۳- تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع آوری شده بصورتی دقیق و تعیین هر نوع الگویی که بین آنها وجود دارد.

۴- در صورتیکه بین اطلاعات جمع آوری شده الگوهای معنی داری پیدا شد باید آنها را بصورت بیانیته های نظری برای تدوین قانون تنظیم کرد.

باید دانست هیچکدام از این دو روش به تنهایی نمی توانند ایده علمی نوینی را عرضه کند به همین دلیل و با توجه به مطالبی که در پی می آید ترکیب این دو روش می تواند در بررسی و خلق ایده های علمی سهم موثری داشته باشد.

- روش "ابتدا پژوهش ، بعد نظریه" این عیب را دارد :

که در اجرای آن برای جمع آوری اطلاعاتی کوشش می شود که هدف مفیدی برای آنها در نظر گرفته نشده است. اما اطلاعاتی که به این شیوه گردآوری می شوند، ممکن است به کشف نظریه های مفیدی منجر گردند.

- روش "ابتدا نظریه، بعد پژوهش" این عیب را دارد :

که پژوهشگر ممکن است فاقد اطلاعات مقدماتی لازم برای ساخت نظریه باشد .

ترکیب این دو روش ممکن است روشهای کلی تر، دقیقتر و همچنین نمایش منظم تری از فرآیندهایی را که واقعاً اتفاق افتاده اند مهیا سازد. روش ترکیبی فعالیت های علمی را به سه دسته زیر تقسیم میکند:

الف) اکتشاف (ب) توصیف (ج) تبیین

هر یک از روشهای بالا در فعالیتهای علمی نقشهایی را ایفا می کنند که بصورت کلی، می توان عمده ترین آنها را چنین ذکر کرد:

الف) تنظیم یافته ها (ب) ایجاد فرضیه ها (ج) پیش بینی (د) مهیا ساختن تبیین ها

بطور کلی می توان نتیجه گیری کرد:

۱- نظریه می تواند افکار جدیدی را در روند حل مسائل نظری برانگیزد.

۲- نظریه ممکن است الگوهایی از موضوعات و مسائل مورد بحث ارائه دهد بگونه ای که بتوان یک توصیف جامع و طرح گونه از آنها عرضه کرد.

۳- تجزیه و تحلیل و نقد هر نظریه ممکن است به نظریات تازه ای منجر گردد.

۴- نظریه ممکن است الهام بخش فرضیه های علمی تازه ای باشد

۵- نظریه هایی که به آزمون آنها می پردازیم صریحاً یا تلویحاً ما را هدایت می کنند که کدام مشاهدات به مسئله مورد بررسی مربوطند. بنابراین نظریه آزمایی در امر گردآوری مناسب داده ها اهمیت اساسی دارد.

۶- نظریه می تواند با کمک به درک اینکه مشاهدات بازتاب چه مفاهیم کلی تری هستند به فهم و تفسیر مجموعه ای از مشاهدات کمک کند و تبیین موجهی درباره نحوه ارتباط مشاهدات با یکدیگر فراهم آورد.

۷- نظریه هدایتگر تحلیل است. قضایایی از نظریه بر می خیزند که محور اصلی تحلیل داده ها را تشکیل می دهند.

۸- نظریه ، زمینه وبستری فراهم می کند که مشاهدات خاص را در آن قرار دهیم و به این ترتیب به درک معنا و اهمیت احتمالی مشاهدات کمک میکنند. به این معنا ، نظریه مارا به مشاهداتی حساس می سازد که در غیر اینصورت ممکن بود از آنها غفلت کنیم.

۹- نظریه ها به ما کمک می کنند تا به طرح مسائل جدی بپردازیم و از مسائل خاصی نیز آگاه شویم. امید می رود که نقش نظریه آن باشد که از طرح مسائل بی اهمیت پرهیز کنیم و تحقیق را به "حساب اجتماعی" تقلیل ندهیم.

فصل اول : طرح تحقیق / کلیات

اجزای تشکیل دهنده فصل اول در پایان نامه:

۱ - مقدمه	۲ - بیان مسأله (تعریف موضوع تحقیق)
۳ - اهمیت و ضرورت انجام تحقیق	۴ - اهداف تحقیق
۵ - چارچوب نظری تحقیق	۶ - مدل تحلیلی تحقیق
۷ - فرضیات تحقیق	۸ - قلمرو موضوعی ، زمانی و مکانی تحقیق (جامعه آماری)
۹ - تعاریف اصطلاحات و واژه های تحقیق	

۱ - مقدمه:

- معمولاً در مقدمه، دانشجو سعی میکند با آوردن مطالبی برای خواننده ذهنیت مناسبی را در رابطه با کلیت تحقیق ایجاد نماید.
- در مقدمه غالباً منبع ذکر نمی شود و نباید بیش از حد طولانی و در برگیرنده مطالب حاشیه ای و غیر مرتبط باشد.

- با توجه به اینکه هدف از تهیه فصل اول، آشنا ساختن خواننده با کلیات تحقیق می باشد لذا معمولا برای قسمت مقدمه بین ۱ تا ۲ صفحه رادرنظر می گیرند.

۲ - بیان مساله (پرسش آغازین تحقیق):

مسئله و پرسشی است که در ذهن محقق ایجاد شده و به دو شکل بیان می شود :

(۱) پردازش انتزاعی محقق (۲) روبرو شدن محقق با مشکلات به صورت عملی

*** بیان خوب یک مساله، اطلاعات زیر را ارائه می کند:

- اهمیت مساله
- محدود شدگی مساله در یک حوزه تخصصی
- اطلاعات کلی در باره تحقیقات انجام شده
- * چارچوبی برای ارائه نتایج تحقیق
- مشکلات موجود در سازمان
- * قلمرو های موردنظر مدیریت برای بهبود
- قلمروهای نظری که پژوهشگران تحقیقات بنیادی باید با نظریه هایشان آن را مشخص تر و محدودتر کنند.
- تعریف تمامی متغیرهای مرتبط اعم از متغیرهای مفهومی یا عملیاتی

ویژگیهای بیان مساله تحقیق (پرسش آغازین):

۱- واضح، روشن، محدود و شفاف بودن (رعایت اصل تحدید مساله)

۲- امکان بررسی داشتن (اجرای فرایند تحقیق روی آن)

۳- عدم تاکید بر قضاوت های اخلاقی، ارزشی و فلسفی

۴- مطرح نکردن پیش بینی های کلی

۵- به صورت سوالی مطرح شدن

۶- توجه به رابطه بین حداقل دو متغیر کلی

۷- وجود داشتن امکان اندازه گیری متغیرها

نکته: بیان مساله با این پرسش تمام میشود : پرسش اصلی تحقیق این است که

نکاتی در انتخاب مسائل تحقیقاتی:

➤ خودداری از دوباره کاری در تحقیقات

- مهم بودن مساله تحقیق و ارزش بررسی آن
- علاقه مندی، کنجکاوی و کشش علمی برای شناخت آن
- آموزش، شرایط و کیفیات فردی شخص محقق
- فراهم بودن اطلاعات برای سنجش و عملی بودن روش تحقیق
- وجود وسایل و امکانات مورد نیاز تحقیق
- امکان همیاری و همکاری در انجام تحقیق بین واحدها و افراد ذیربط
- فراهم بودن بودجه تحقیق و استفاده احتمالی از آن
- پیش بینی مشکلات، موانع، رویدادها و خسارات احتمالی در رابطه با تحقیق
- وجود زمان لازم برای تحقیق

چگونگی ارزیابی مساله تحقیق:

- ۱- آیا زمینه مساله، گستردگی و ویژگیهای آن با توجه به پیشینه تحقیق بیان شده است؟
 - ۲- آیا مساله، دامنه مطالعه را محدود میکند؟
 - ۳- آیا مساله، قلمرو علمی تحقیق را مشخص میکند؟
 - ۴- آیا اهمیت مساله بر حسب یک یا چند ملاک زیر بررسی شده است؟
- الف - دستیابی به یک شیوه نو در اجرای امور
- ب - تدوین یک نظریه
- ج - عمومیت بخشیدن و گسترش دانش و نظریه های علمی
- د - پاسخ گویی به مسائل جامعه
- هـ - پیشبرد روش شناسی در تحقیق
- ۵- آیا می توان پیرامون آن فرضیه هایی مطرح کرد؟
 - ۶- آیا فرضیه های تحقیق، روش تحقیق را جهت می دهد؟
 - ۷- آیا متغیرهای پژوهش در آن مشخص است؟
 - ۸- آیا تعریف عملیاتی متغیرهای آن امکان پذیر است؟

خطاها در هنگام انتخاب مساله: دالن معتقد است دانشجویان و پژوهشگران هنگام انتخاب مساله مرتکب چهار اشتباه می شوند:

- ۱- مساله ای را بدون تحلیل جنبه های مختلف آن، شتابزده انتخاب میکنند.
- ۲- بدون مطالعه منابع مرتبط با موضوع، اقدام به انتخاب مساله می نمایند.
- ۳- قبل از انتخاب مساله پژوهشی، روش اجرای تحقیق را مشخص می کنند.
- ۴ - به جای تعریف دقیق و روشن مفاهیم موجود در مساله، آنرا به صورت کلی توصیف می کنند.

ارتباط بین مساله با عنوان و موضوع تحقیق:

اولین گام در هر تحقیق، انتخاب یک موضوع است، برای انتخاب آن، فرمول وقاعده خاصی وجود ندارد:

- ۱- راه های انتخاب موضوع تحقیق
- ۲- فنون درک مساله تحقیق از عنوان تحقیق

۱- راه های انتخاب موضوع تحقیق:

- تجارب شخصی
- کنجکاوی در اطلاعات منتشره از سوی رسانه ها
- بهره گیری از دانش قلمرو تخصصی
- تمایل به حل مساله
- فرصت ها و تهدیدات پیش آمده
- ارزش های فردی
- وقایع زندگی روزمره

۲- فنون درک مساله تحقیق از عنوان تحقیق:

- * آزمون نظریه ها، مدل ها و روشهای مطروحه در ادبیات قلمرو تخصصی
- * بحث بر سر ایده با دیگران
- * بکارگیری یک محتوای خاص
- * تعریف اهداف و خواسته مورد نظر از تحقیق

تبدیل موضوع به مساله تحقیق: مراحل این فرایند به شرح زیر است:

مرحله اول: توجه به جوانب سؤال برانگیز موضوع

مرحله دوم: تعیین هدف تحقیق

مرحله سوم: بیان موضوع به صورت یک رشته سؤال

مرحله چهارم: فرضیه سازی به عنوان پاسخ های احتمالی

تاریخچه / سابقه موضوع تحقیق / پیشینه تحقیق:

هدف از بخش پیشینه تحقیق عبارت است از:

- برقراری ارتباط منطقی میان اطلاعات پژوهش های قبلی با مساله تحقیق
- دستیابی به چارچوب نظری و یا تجربی برای مساله تحقیق
- آشنایی با روش های تحقیق مورد استفاده در پژوهش های گذشته

۳- اهمیت و ضرورت انجام تحقیق :

الف) اهمیت نظری : پژوهشگر باید بتواند با توجه به دانش و ادبیات موجود ضرورت انجام تحقیق خود را بیان کند. به عبارتی موضوع تحقیق باعث افزودن به علم می شود .

ب) اهمیت کاربردی : به علم اضافه نمی کند اما به دستاوردهای سازمانی ، گروهی و محیطی اشاره می کند .

۴- اهداف تحقیق :

هر تحقیقی برای دستیابی به اهداف خاصی صورت می گیرد ، این هدف خود را در قالب مساله تحقیق نمودار می سازد و از طریق بیان آن آشکار می شود و به دو صورت می باشد:

الف) اهداف اصلی (کلی): به طور مستقیم از مساله پژوهش مشتق می شود، در واقع اهداف کلی خود پاسخ به مساله تحقیق است که مشخص می کند پژوهش چه چیزی را دنبال می کند و معمولا در یک جمله کوتاه می آید.

ب) اهداف فرعی (فرضیه ها) : از اهداف کلی آن نشات می گیرند و می توان آنها را مساله تفکیک شده تحقیق نیز نامید. محقق با بیان این اهداف تصریح می کند که در تحقیق چه انجام می شود و چه انجام نمی شود.

فرضیات این بخش با شماره گذاری مشخص می گردد .

۵ - چارچوب نظری تحقیق (مدل):

مدلی که محقق آنرا بررسی می کند یعنی پایه های نظری تحقیق یا ریشه های تحقیق کجاست؟

اشاره به مدل و یا تئوری استفاده شده در تحقیق در حد یک پارگراف ارایه می شود .

به رابطه بین متغیر های مستقل ، وابسته، مداخله گر و تعدیل گر می پردازد.

اجزاء چارچوب نظری تحقیق:

- ۱- متغیرهای مورد بحث مربوط به تحقیق باید به روشنی شناسایی و نامگذاری شوند.
- ۲- در تحقیق باید چگونگی ارتباط بین دو یا چند متغیر وابسته و مستقل بیان شود.
- ۳- اگر بتوان ماهیت و جهت روابط را بر اساس یافته های حاصل از تحقیقات قبلی به صورت نظری بیان کرد، در این صورت باید در بحث ها، نشانه ای دال بر مثبت یا منفی بودن این روابط آورده شود.
- ۴- باید به این سؤال پاسخ داد که، چرا ما انتظار داریم این روابط وجود داشته باشد.
- ۵- نمودار شماتیک چارچوب نظری (مدل تحلیلی) باید ارائه گردد تاخواننده بتواند روابط نظری را مجسم نماید.

کارکردهای چارچوب نظری تحقیق

چارچوب نظری دو کار کرد اصلی دارد:

- الف) اجازه می دهد پرسش آغازین را از نو فرمول بندی یا به صورت دقیق تری بیان کرد.
- ب) به عنوان شالوده ای برای فرضیه هایی به کار رود که به اعتبار آنها محقق پاسخ منسجمی به پرسش آغازی خواهد داد.

چگونگی انتخاب چارچوب نظری تحقیق:

آنچه در اینجا اهمیت دارد نشان دادن مقتضیات انتخاب یک چارچوب نظری است باید آن را حتما با آگاهی تمام انتخاب کرد. انتخاب چارچوب نظری تحقیق بطور معمول در پی جهتی که پرسش آغازی ترسیم می کند و کیفیت اطلاعاتی که از مصاحبه های اکتشافی و آمارهای موجود فراهم آمده است به عمل می آید.

مفهوم چیست؟

مفهوم یکی از مهمترین نمادها در زبان، بویژه در رابطه با پژوهش علمی است. مفهوم رامیتوان انتزاع یا تجرید رویدادهای مشاهده پذیر دانست، بدین معنا که بیانگر یک چیز، ویژگی، یا پدیده بخصوصی است. مفهوم انتزاعی از رویدادهای قابل مشاهده است که معرف شباهت ها یا جنبه های مشترک میان آنها است.

انواع مفاهیم:

۱- مفهوم نظری: از هرگونه شرایط زمانی و مکانی خاص مستقل هستند و به توصیف موجودیتهای غیر قابل مشاهده می پردازند، مانند وطن، عاطفه و ارتباط.

۲- مفهوم تجربی: قابل اندازه گیری هستند و براساس فعالیتهای حسی و به صورت عینی و با حداقل کوشش ساخته می شوند، واقعی، ملموس یا تجربی هستند، مانند انسان، خانه و گربه.

روشهای توسعه مفاهیم:

- توسعه و گسترش یا ادراک یک مفهوم نظری "توضیح" نامیده میشود. از مفاهیم نظری به عنوان وسایل تفکر استفاده میشود.
- توسعه و گسترش یا ادراک یک مفهوم تجربی "تعریف" نامیده می شود. مفاهیم تجربی، ابزاری هستند که از طریق آنها آزمون تفکر از مشاهده استفاده می شود.

ملاکهای ارزشیابی مفاهیم نظری:

- ۱- اهمیت و اعتبار تجربی ۲- سودمندی یا اثربخشی ۳- ثبات درونی ۴- عملیات ریاضی ۵- سادگی

ملاکهای ارزشیابی مفاهیم تجربی:

- ۱- پایایی مشاهده گرها ۲- انتزاعی بودن ۳- ادراکی ۴- ارتباط با برخی از مفاهیم نظری ۵- سادگی

کارکردها و نقش مفاهیم:

یکی از کارکردهای مفاهیم این است که اصولاً بنیاد ارتباط محسوب می شوند.

الف) نمادی از یک پدیده است.

ب) بیانگر یک دورنما، یعنی راهی برای مشاهده پدیده های تجربی از طریق مفهوم سازی است.

ج) وسایلی هستند که از طریق آنها عمل طبقه بندی و تعمیم صورت می گیرد.

د) به عنوان مؤلفه های تئوری عمل می کنند و بدین ترتیب مؤلفه های تبیین و پیش بینی بشمار می آیند.

سازه چیست؟

* سازه نیز یک مفهوم است، اما دارای معانی اضافه نیز می باشد که به گونه ای ارادی و خودآگاه برای یک هدف خاص علمی اختراع یا پذیرفته شده است. مثلاً هوش یک مفهوم انتزاعی است، اما به عنوان یک سازه علمی، دارای معنایی است که می تواند هم بیشتر و هم کمتر از چیزی باشد که مقصود از یک مفهوم است.

تعاریف مفهوم سازی و عملیاتی کردن :

- مفهوم سازی : تا حدودی یعنی تعمیم دادن ، محقق از تجارب و مشاهدات روزانه خود به طرف محفوظات و مفهومات ذهنی و اندیشه ای گام بر می دارد و سعی بر این دارد که از امور جزئی ، قانون یا اصل کلی (تئوری) بسازد.
- عملیاتی کردن: یعنی قابل مشاهده ساختن یک تئوری و پیش بینی طرق اندازه گیری آن است.

فرایند مفهوم سازی و عملیاتی کردن :

حرکت از مفهوم به طرف مشهود یعنی عملیاتی کردن

حرکت از مشهود به طرف مفهوم یعنی مفهوم سازی

نتیجه گیری:

- مفهوم عبارت است از یک امر کلی و انتزاعی حاصل از حوادث جزئی مورد مشاهده
- مشهود عبارت است از امور جزئی و خاص قابل مشاهده که از یک امر کلی و انتزاعی سرچشمه میگیرد (در بحث عملیاتی کردن)

تعریف چیست ؟

برای بررسی و آزمایش گزاره ها، چاره ای نیست جز اینکه متغیرهای آنها برای تمام کسانی که با آن سر و کار دارند دارای یک مفهوم ، معنی و تعبیر باشد. این "مشخص کردن" را تعریف می گویند که طی آن معنی و فضای مفهوم یک واژه بوسیله صفاتی مشخص و بر مبنای قواعدی خاص معین میگردد.

انواع تعریف :

- ۱- تعریف مفهومی : تقریباً همان شرحهایی است که معمولاً در فرهنگ واژه ها آورده تعریف می شود.
- ۲- تعریف اسمی : چیزی را در باره واقعیت بیان نمی کنند، لذا نه درست هستند و نه غلط .

۳- تعریف تحلیلی: درباره واقعیت تعریف صحبت می کند یعنی یک واژه موردنظر در بین افراد یک جامعه دارای چه معنی یا معانی می باشد.

۴- تعریف تجزیه ای: روشی نسبتاً دقیق است که واژه مورد نظر را بطور کاملاً صریح و مشخصی محدود می سازد تقریباً همه "سؤالات" یک پرسشنامه و مقیاس های سنجش گرایش تعاریف تجزیه ای هستند.

۵- تعریف چند مرحله ای: برخی از واژه های علوم اجتماعی، به علت موارد استفاده گوناگون دارای فضای مفهومی نسبتاً وسیعی هستند که نمی توان آنها را با تعاریفی که گذشت محدود و مشخص نمود، مانند واژه سازمان.

۶- تعریف واقعی: هدف از این تعریف، تعیین "ماهیت" یک واژه با سؤالاتی شبیه: "...یعنی چه؟" یا "...چيست؟" می باشد.

۷- تعریف عملیاتی (عملی): یک مفهوم (مانند یک متغیر) را بصورت اعمال و اموری که در مطالعه بعنوان معرف و معادل آن مشخص می شوند، تعریف می کند و این امکان را فراهم می آورد که مورد اندازه گیری قرار گیرند. به عبارت دیگر مجموعه روشهای توصیف کننده فعالیت‌هایی است که انجام آنها بگونه ای تجربی وجود یا میزان پدیده هایی را که یک مفهوم معرف آن است، محقق می گردد.

متغیر چیست؟

- چیزی است که می تواند از لحاظ مقدار تغییر کند و معمولاً می تواند ارزشهای عددی متفاوتی را بپذیرد.
- ایده اصلی در یک تحقیق بوده و مفهومی است که تغییر می کند.
- کمیتی است که در دامنه ای معین می تواند از یک فرد به فرد دیگر یا از یک مشاهده به مشاهده دیگر مقادیر مختلفی را اختیار کند.
- یک مفهوم است که بیش از دو یا چند ارزش یا عدد به آن اختصاص داده می شود.
- شرایط یا خصایصی هستند که محقق آنها را کنترل، دستکاری یا مشاهده می کند.

طبقه بندی متغیرها:

- طبقه بندی نوع اول:
- الف) متغیر وابسته (ب) متغیر مستقل (ج) متغیر تعدیل گر (د) متغیر مداخله گر (ه) متغیر کنترل
- طبقه بندی نوع دوم: الف) متغیر فعال (ب) متغیر خصیصه ای
- طبقه بندی نوع سوم: الف) متغیر کیفی (ب) متغیر کمی
- طبقه بندی نوع چهارم: الف) متغیر پیوسته (ب) متغیر گسسته
- طبقه بندی نوع پنجم: الف) متغیر دوارزشی (ب) متغیر چند ارزشی

طبقه بندی نوع اول :

الف) متغیر وابسته

- متغیری است که هدف محقق تشریح یا پیش بینی تغییرپذیری در آن است
- یک متغیر اصلی است که به صورت یک مساله حیاتی برای تحقیق مورد بررسی قرار می گیرد.
- متغیری است که تغییرات آن تحت تاثیر متغیر مستقل قرار می گیرد.

متغیر وابسته در سه دسته کلی زیر طبقه بندی شده اند :

- ۱ - محیطی
- ۲ - دستور العملی
- ۳ - تاکیدی

ب) متغیر مستقل :

- متغیری است که روی متغیر وابسته بصورت مثبت یا منفی تاثیر می گذارد.
- یک ویژگی از محیط فیزیکی یا اجتماعی است که بعد از انتخاب ، دخالت یا دستکاری شدن توسط محقق ، مقادیری را می پذیرد تا تاثیرش بر روی متغیر دیگر مشاهده شود.
- شرایط یا خصایصی هستند که محقق در عمل آنها را برای اثبات ارتباطشان با پدیده مورد مشاهده دستکاری می کند.

ج) متغیر تعدیل گر :

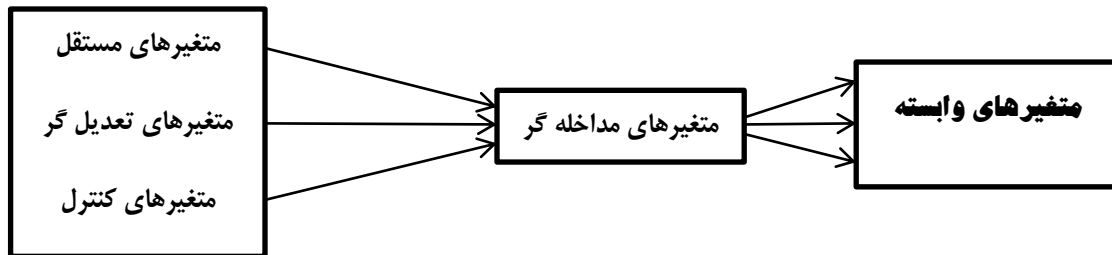
- متغیری که دارای تاثیری قوی بر رابطه بین متغیر مستقل و متغیر وابسته است .
- متغیری کیفی و کمی است که جهت یا میزان رابطه بین متغیرهای مستقل و وابسته را تحت تاثیر قرار می دهد.
- نقش متغیر تعدیل گر در پژوهش علمی و مدل تحلیلی آن شبیه نقش کاتالیزور در شیمی است که بدون آنکه در واکنش دخالت کند معین می کند که واکنش مورد نظر چگونه پیش خواهد رفت .

د) متغیر مداخله گر :

- متغیری است که محقق برای استنتاج از نحوه تاثیر متغیر مستقل بر متغیر وابسته مورد نظر قرار می دهد، تاثیر متغیر مداخله گر را نه می توان کنترل کرد و نه بطور مستقیم و مستقل از سایر متغیرها مشاهده کرد.
- اصطلاحی به منظور توجیه و تبیین فرآیندهای ذهنی و درونی است که مستقیماً مشاهده پذیر نیست.

هـ) متغیر کنترل :

- در یک تحقیق اثر تمام متغیرها را بریکدیگر نمی توان به طور همزمان مورد مطالعه قرارداد بنابراین محقق اثر برخی از متغیرها را کنترل نموده و یا آنها را خنثی می کند .
- تفاوت متغیر کنترل با تعدیل گر آن است که اثرات متغیرهای کنترل از میان می رود درحالی که اثرات متغیرهای تعدیل گر مورد مطالعه قرار می گیرد.

ارتباط بین متغیرها :**طبقه بندی نوع دوم :****الف) متغیر فعال :**

متغیری که پژوهشگر در آن دخل و تصرف و دستکاری می کند و آن را به هر مقدار که متمایل است تغییر می دهد.

ب) متغیر خصیصه ای:

متغیری را گویند که پژوهشگر قادر به تغییر دلخواه آن نباشد.

طبقه بندی نوع سوم :

الف) متغیر کیفی : به متغیری اطلاق می شود که اختلاف و تغییرات بین میزانهای مختلف آن کیفی است و برای ثبت آن

ممکن است از روشهای دیگری غیر از بکاربردن عدد استفاده شود.

ب) متغیر کمی : به متغیری اطلاق می شود که برای اندازه گیری آنها می توان اعداد را به وضعیت آزمودنی و برطبق

قاعده ای معین منتسب کرد، این گونه متغیرها به دو دسته تقسیم می شود:

* متغیر کمی پیوسته

* متغیر کمی گسسته

طبقه بندی نوع چهارم :

الف) متغیر پیوسته : متغیری است که قادر به قبول مجموعه ای از ارزشهای منظم کم تا زیاد در یک دامنه یا فاصله معین باشد.

ب) متغیر گسسته : متغیری است که افراد در آن از لحاظ یک صفت یا ویژگی به رده های دو یا چند تایی تقسیم می شوند .

طبقه بندی نوع پنجم :

الف) متغیر دوارزشی : به متغیری اطلاق می شود که به آن دو ارزش یا دو عدد نسبت داده می شود مانند زن یا مرد.

ب) متغیر چند ارزشی : به متغیری اطلاق میشود که بیش از دو ارزش یا دو عدد به آن اختصاص داده میشود مانند سطح تحصیلی.

۶ - مدل تحلیلی تحقیق:

- نوعی نمودار سازی برای متغیرهای استخراج شده از چارچوب نظری تحقیق است .
- مدل ، رابطه بین طرح نظری و کار جمع آوری و تجزیه و تحلیل اطلاعات می باشد. در علوم اجتماعی مدلها شامل نشانه ها و علائم هستند یعنی خصوصیات بعضی از پدیده های تجربی به طور منطقی از طریق مفاهیم مرتبط با یکدیگر بیان می شود.
- مدل، منعکس کننده واقعیت است و جنبه های معینی از دنیای واقعی را که بامساله تحت بررسی ارتباط دارند مجسم می کند

مدل تحلیلی را چگونه می توان ساخت ؟

برای ساختن مدل تحلیلی ، محقق نهائیمی تواند به دو شیوه متفاوت عمل کند که میانشان تفاوت مشخصی وجود ندارد:

۱- ابتدا از تدوین فرضیه ها شروع می کند و در مرتبه بعدی به مفاهیم می پردازد .

۲- یا از مفاهیم شروع می کند و در مرتبه بعدی به تدوین فرضیه ها می پردازد

معرف یا شاخص چیست ؟

ساختن یک مفهوم در:

گام اول عبارت است از تعیین ابعادی که آن را تشکیل می دهد و امر واقعی را منعکس می سازد.

گام بعدی ، تعریف شاخص هایی است که به کمک آنها بتوان ابعاد مفهوم را اندازه گیری کرد.

درواقع شاخص ها نشانه های عینی قابل شناسایی و قابل اندازه گیری ابعاد مفهوم هستند.

۶- فرضیه تحقیق :

اگر موضوع دارای پیشینه است بایستی فرضیه ارائه شود و اگر فاقد پیشینه است بایستی سوال ارائه گردد .

تعداد فرضیات بستگی به تعداد متغیرها دارد که بر اساس مدل انتخابی تحقیق تعیین می شود .

تعاریفی برای فرضیه :

- فرضیه بر هر گزاره ای که در دست آزمون باشد اطلاق می شود، خواه آن گزاره یک واقعیت جزئی و خاص را توصیف کند خواه یک قانون کلی را بیان کند، یا گزاره ای باشد پیچیده تر از اینها.
- فرضیه جمله ای است که به صورت ربطی بیان می شود و به توصیف رابطه بین متغیرها می پردازد.
- یک حدس مبتنی بر دانش یا تجربه در مورد حل یک مساله است و آن رامی توان به عنوان یک رابطه فرضی بین دو متغیر دانست که به صورت گزاره های قابل آزمون ارائه می شود.
- در واقع، بیان حدسی و فرضی در مورد روابط احتمالی بین دو یا چند متغیر است.

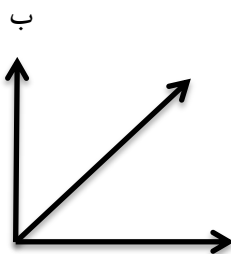
انواع روابط موجود در ساختار فرضیه :

الف) رابطه تغییرات با هم (همپوشان) :

تغییرات توأمان دویا چند متغیر را در بعضی از جهات نشان می دهد.

ب) رابطه علی :

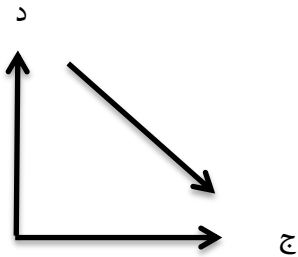
هنگامی که در صدد بیان علت وقوع یک پدیده برآییم یا در تغییرات یک پدیده علت یا علل فرضی خاصی را در نظر می گیریم ، در قلمرو رابطه علی گام برداشته ایم .

الف) رابطه تغییرات با هم (همپوشان) :

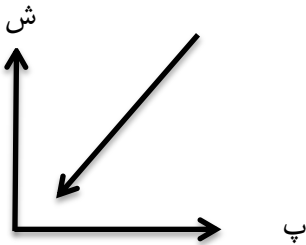
۱- هرچه "الف" بیشتر "ب" بیشتر

مثال: هرچه درآمد کارکنان بیشتر، رضایت شغلی آنها بیشتر

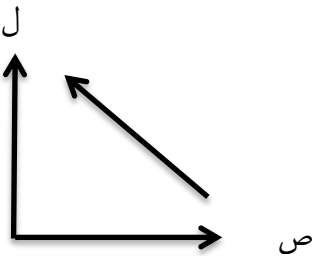
۲- هرچه "ج" بیشتر "د" کمتر

مثال: هرچه ساعت کار بیشتر، فراغت کمتر

۳- هرچه "پ" کمتر "ش" کمتر

مثال: هرچه تضاد های سودمند کمتر، خلاقیت کمتر

۴- هرچه "ص" کمتر "ل" بیشتر

مثال: هرچه تنشها کمتر، کارایی بیشتر

(ب) رابطه علی :

روش جان استوارت میل در مورد کشف علت وقوع یک پدیده:

۴- روش بقایا

۳- روش تغییرات همزمان

۲- روش اختلاف

۱- روش همخوانی

تعریف رابطه علی :

یک رابطه علی هنگامی مطرح می شود که یک فرضیه به طور اخص بیان کند که تغییر یک متغیر در یک جهت معین باعث تغییر متغیر دیگر در جهتی معین می شود. فرضیه مبتنی بر رابطه علی به این حالت است :

"تغییر یک امر، به تغییر امر دیگر منجر می شود."

برای اینکه دو متغیر "الف" و "ب" در فرضیه ها دارای رابطه علی یا تعلیلی باشند، باید بطور همزمان واجد سه شرط اساسی زیر باشند:

۱- "الف" و "ب" متقابلا و باهم تغییر کنند.

۲- "الف" و "ب" متقابلا و باهم بدون دخالت یا تاثیر متغیرهای دیگر تغییر کنند.

۳- اگر متغیر "الف" به طور فرضی علت احتمالی متغیر "ب" در نظر گرفته شود، باید تغییر آن از نظر زمانی مقدم بر تغییرات "ب" باشد.

ویژگیهای رابطه علت و معلولی:

اول) چگونگی تاثیر:

رابطه علی می تواند به طور مستقیم یا غیرمستقیم بین متغیرها در یک فرضیه به وجود آید. به این معنی که یک علت میتواند مستقیم یا غیرمستقیم وهم مستقیم وهم غیرمستقیم بر معلول خود اثر داشته باشد.

دوم) تعداد علتها:

دریک رابطه علی می توان نشان داد که یک متغیر تنها علت یا علت عمده و یا یکی از چند علت متغیردیگر (معلول) است.

سوم) مدل سازی :

با استفاده از روابط علی می توان اقدام به مدل سازی کرد. منظور ارائه یک تئوری یا نظریه در رابطه با یک پدیده معین است.

انواع طبقه بندی فرضیه ها:

بخش (۱)

طبقه بندی نوع اول : فرضیه تحقیقی : الف) جهت دار ب) بدون جهت

طبقه بندی نوع دوم : فرضیه ها از نظر محتوایی به سه نوع فرعی تقسیم پذیرند:

➤ فرضیه هایی که بوجود پدیده ها دلالت می کنند.

➤ فرضیه هایی که بوجود روابط بین پدیده ها دلالت می کنند.

➤ فرضیه ها درصدد بیان علت وجودی و تکوینی پدیده ها و روابط بین آنها برمی آیند.

طبقه بندی نوع سوم : * فرضیه مقایسه ای * فرضیه همبستگی * فرضیه علی

بخش (۲)

طبقه بندی نوع اول : فرضیه های توصیفی در مقابل فرضیه های استنباطی

طبقه بندی نوع دوم: فرضیه های تک متغیره در مقابل دو یا چند متغیره

طبقه بندی نوع سوم : فرضیه های همبستگی در مقابل فرضیه های تجربی

طبقه بندی نوع چهارم : فرضیه های پژوهشی با گروه های جور شده در مقابل گروه های مستقل

طبقه بندی نوع پنجم : فرضیه های پارامتریک در مقابل ناپارامتریک

نقش فرضیه در پژوهش:

اری وهمکارانش، چهار هدف برای صورت بندی فرضیه ذکر کرده اند:

- ۱- فرضیه برای پدیده ها تبیین آزمایشی فراهم می آورد و موجب افزایش معرفت علمی می شود. برای دستیابی به معرفت پایدار درباره مسائل انسانی، باید از گردآوری صرف واقعیت‌های مجرد فراتر رفت و درصدد تعمیم روابط موجود بین واقعیتها بود.
- ۲- فرضیه نشانگر انتظار پژوهشگر درباره رابطه بین متغیرهای یک پدیده است. فرضیه جمله ای است که به صورت ربطی بیان می شود، و به توصیف رابطه بین متغیرها می پردازد.
- ۳- فرضیه مجموعه فعالیت‌های اجرایی پژوهش را تعیین و هدایت می کند. فرضیه معرف یک هدف اختصاصی است و به همین دلیل، ماهیت داده های مورد نیاز را برای آزمون گزاره ربطی مشخص می کند. فرضیه به پژوهشگر کمک میکند تا واقعیت‌هایی را که باید انتخاب کند و نوع مشاهده هایی را که باید انجام دهد از طریق آن تعیین کند. فرضیه است که مربوط یا نامربوط بودن واقعیتها را معین می کند. فرضیه ها اساس و پایه نمونه گیری و طرحی را که باید مورد استفاده قرارگیرد، تعیین می کنند. آزمونهای آماری به کمک فرضیه انتخاب می شوند. باید توجه داشت که بدون داشتن یک فرضیه می توان اطلاعات را گردآوری کرد، اما این جمع آوری موجب اتلاف وقت و سرانجام بدون پاسخ ماندن سؤال پژوهشی می شود
- ۴- فرضیه چارچوبی برای گزارش نتایج پژوهش فراهم می آورد. در هر پژوهش می توان فرضیه ای را به صورت مجزا انتخاب کرد و مورد آزمون قرار داد و سرانجام نتایجی از آن استخراج و گزارش کرد. پس، در یک ارزشیابی نهایی فرضیه ها از مزایای مهمی برخوردارند زیرا هدایت پژوهش را به عهده دارند.

شیوه فرضیه سازی:

الف) روش توجیهی: منظور از روش توجیهی، بیان جنبه های مختلف ذهنی و تصویری پژوهشگر در ارتباط با پدیده مورد نظر است که از چارچوب نظری الهام گرفته است.

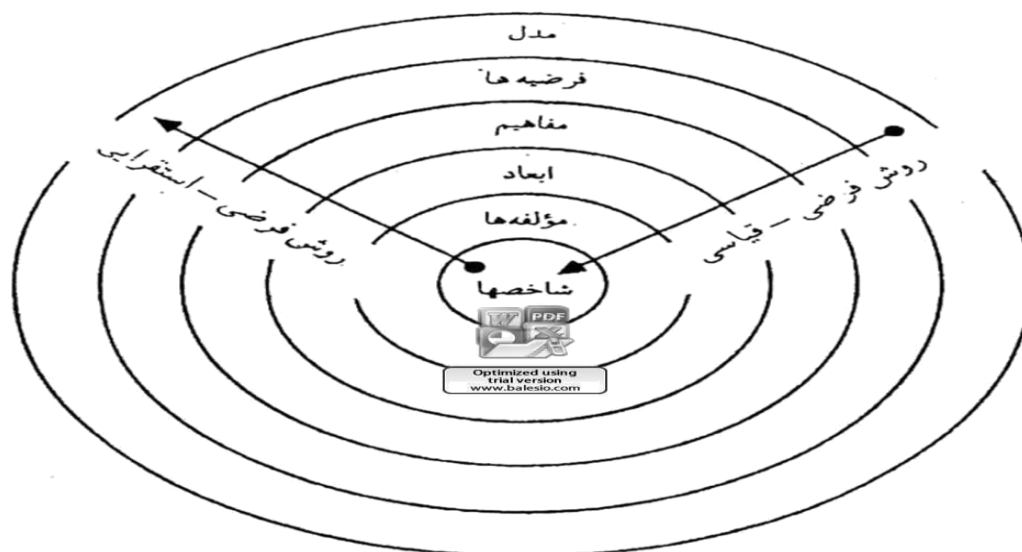
[میزان در آمد کارکنان در میزان تعهد سازمانی آنها موثر است]

ب) روش میان بر: منظور از روش میان بر، خارج کردن سؤالها و پرسشهای مربوط به مسایل علمی از حالت استفهامی است.

ساخت فرضیه ها تا حدودی تابع روش تحقیق انتخاب شده توسط پژوهشگر می باشد. این در جدول نشان داده شده است.

روش فرضی - قیاسی	روش فرضی - استقرایی
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ساختن مدل بر مبنای " اصل موضوع " یا مفهوم کلی ➤ که به عنوان پیش فرضی برای تفسیر پدیده موضوع تحقیق انتخاب شده است ، آغاز می شود . ➤ این مدل با استدلال منطقی فرضیه ها ، مفاهیم و شاخصهائی می سازد که داده های مشاهده باید آنها را تأیید کند . 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ ساختن مدل با مشاهده شروع می شود ➤ شاخص ماهیتی تجربی دارد ➤ بر مبنای شاخص می توان مفاهیم و فرضیه های تازه ای تدوین کرد و بر مبنای آنها مدل ساخت و آنرا با داده های واقعی آزمود

ارتباط روش ها با مدل ، فرضیه ها....:

شکل شماره (۱-۳۶): ارتباط روشها با مدل، فرضیه‌ها.....
(کیوی و دیگران، ۱۳۷۳، ۱۳۹)

انواع فرضیه آماری:

۱- فرضیه صفر (پوچ)

۲- فرضیه خلاف (مخالف / جایگزین)

۱ - فرضیه صفر (پوچ)

یک بیان مقداری است که بصورت پارامتر صورت بندی می شود و مبنای ریاضی آن، برهان خلف است.

این نوع فرضیه معمولاً به این صورت بیان می شود که پژوهشگر را به ارزشیابی فرضیه تحقیقی قادر سازد. چنین فرضیه هایی مبین عدم تفاوت بوده و یک رابطه دقیق را بین دو متغیر بیان می کنند. یعنی می گوید همبستگی جامعه آماری بین دو متغیر برابر صفر است یا که تفاوت میانگین دو گروه در جامعه آماری برابر با صفر (هر عدد معین دیگر) است.

چون اکثراً بر طبق این فرضیه وجود اختلاف (سیستماتیک) بین پارامتر مجهول جامعه اصلی و کمیت داده شده، نفی می شود، بدین جهت آن را فرضیه صفر نامند.

۲ - فرض خلاف (مخالف/جایگزین)

فرض خلاف با نماد نشان داده می شود و مانند فرض صفر به صورت پارامتر صورت بندی می شود. فرضیه های تحقیقی غالباً راهنمای محقق در تدوین فرض خلاف هستند، به عبارت دیگر فرض خلاف غالباً منطبق بر فرضیه های تحقیقی است، به این معنی که فرض خلاف بیان کننده انتظار براساس مدارک آزمایشی و یا تجربه کاری پژوهشگر کسب شده است.

فرض خلاف بیانی است که پژوهشگر آرزو می کند درباره آن پژوهش کند. فرض صفر و خلاف باید ناسازگار باشند به این معنی که نباید به هیچ شکل یا طریقی با هم تداخل داشته باشند.

در واقع فرض آماری حکمی درباره جامعه است. چون این حکم یا ادعا ممکن است صحیح یا غلط باشد، دو فرض مکمل در ذهن محقق به وجود می آید:

فرض: ادعا صحیح است.

فرض: ادعا غلط است.

۸ - قلمرو تحقیق: (موضوعی . زمانی و مکانی) :

➤ **موضوعی:** تحقیق در راستای حوزه و با اشاره به مدل انتخابی باشد. مثلاً منابع انسانی

➤ **زمانی:** شروع و پایان تحقیق در یک جمله یا یک خط ارایه شود. به عبارتی باید تعیین شود که داده ها مربوط به چه زمانی است.

➤ **مکانی:** منظور سازمان و یا جامعه ایی است که تحقیق در آن انجام می شود. مثلاً اداره کل

نکاتی در خصوص قلمرو مکانی:

شناخت از مکانیکه پژوهش در آن صورت گرفته میتواند به دوشکل در قضاوت خواننده نسبت به دستاوردهای تحقیق نقش داشته باشد:

الف) آگاهی پیشینی : خواننده بامکانی که تحقیق در آن صورت گرفته آشنایی دارد و همین شناخت میتواند موجبات تقویت یا تضعیف یا عدم باور نسبت به دستاوردهای تحقیق فعلی را ایجاد کند.

ب) آگاهی پسینی : با ایجاد شناخت در خواننده نسبت به مکانی که پژوهش در آن صورت گرفته است، این شرایط فراهم می آید تا او بتواند روشهای انجام کار، آزمودنیها، نتایج و تعمیم ها را در بستر خود مورد توجه قرار دهد و از این طریق آگاهی بیشتری نسبت به تحقیق پیدا کند.

نکاتی در خصوص قلمرو زمانی:

پژوهشگر توضیح می دهد که این تحقیق در چه فاصله زمانی صورت می گیرد. ضرورت بیان قلمرو زمانی بیشتر از آن جهت است که خواننده در نهایت با توجه به مقطع زمانی که تحقیق انجام شده است می تواند در رابطه با تحلیل ها و استنتاج هایی که پیرامون فرضیه ها صورت گرفته است برداشت های بهتری پیدا کند و در واقع نقش حوادث، اتفاقات، روندهای اقتصادی، شرایط سیاسی، اجتماعی، روحیه ملی را در نتایج تحقیق بازشناسی کند.

۹- تعاریف. اصطلاحات و واژه های تحقیق :

❖ **تعاریف نظری:** هر واژه ای که محقق احساس کند نیاز به تعریف دارد .

واژه : تعریف - / منبع (نام و نام خانوادگی معرف و)

❖ **تعاریف عملیاتی :** در این بخش ابزارهای سنجش تحقیق آورده می شود که معمولاً پرسشنامه می باشد به عبارتی

در این بخش ابزار سنجش را بازگو میکنیم یعنی این که متغیرها را با چه چیزی اندازه گیری کرده ایم .

مثال موضوعی به همراه اجزای آن:

➤ بررسی رابطه بین هوش عاطفی و رفتار شهروندی در شهرداری مشهد

متغیرها : خودآگاهی ، آگاهی اجتماعی ، خود مدیریتی ، مدیریت ارتباطات

➤ بررسی نظام مدیریت ارتباط با مشتری در مدیریت شعب بانک ملی مشهد

متغیرها : تعهد ، فرهنگ سازمانی ، انگیزه ، آموزش

فصل دوم : ادبیات و پیشینه تحقیق | مبانی نظری |

ضرورت مروری بر ادبیات موضوع:

هر تحقیق و پژوهش علمی که صورت می گیرد بر پایه ها، ارکان و نتایج مطالعات و تحقیقات پیشین استوار است . به همین دلیل بیشترین وقت محقق در این فصل به صورت کتابخانه ایی انجام می شود .

این مطالعات و تحقیقات در رابطه با هر تحقیق جدید میتواند دو وضعیت زیر را داشته باشد:

الف) ارتباط مستقیم با موضوع و مساله اصلی تحقیق جدید

ب) ارتباط غیرمستقیم با موضوع و مساله اصلی تحقیق جدید

بررسی پیشینه پژوهش می تواند در کسب این اطلاعات مفید باشد:

- اطلاعات مربوط به متغیرهایی که مهم یا غیر مهم بودن آنها مشخص شده باشد.
- اطلاعات درباره کارهایی که انجام شده و می توان آنها را گسترش داد یا بکار برد.
- نتایج و کاربردهای یک کار معین در یک زمینه تخصصی مشخص.
- تعیین روابط بین متغیرهایی که پژوهشگر برای مطالعه برگزیده و مایل است درباره آنها فرضیه هایی را تنظیم و تدوین کند.
- تشخیص مدل های صوری مناسب با داده های پژوهش و یا داده های مشابه آن.

کارکردهای پیشینه تحقیق:

۱- محدود کردن و صورت بندی جدید مساله تحقیق (اصل تحدید مساله)

۲- تعیین درجه مهم بودن متغیرها

۳- پیدا کردن روشهای جدید

۴- اجتناب از به کار بردن روشهای بی نتیجه

۵- ایجاد بینش نسبت به روشها

۶- پرهیز از تکرار کارهای انجام شده

۷- آگاهی بر درجه مهم بودن مساله

پیشینه تحقیق:

داخلی: کلیه تحقیقاتی که در داخل انجام شده است.

خارجی: کلیه تحقیقاتی که در خارج انجام شده است.

معیارهایی برای ارزیابی ادبیات تحقیق:

۱- منابع هر چه مرتبط تر با موضوع و مساله تحقیق باشد

۲- منابع معتبرتر و اصلی باشد

۳- منابع متعدد و متنوع باشد

۴- منابع جدیدتر باشد

فصل سوم : روش شناسی تحقیق

مقدمه : روش تحقیق :

از نظر هدف و اجرای تحقیق بایستی تشریح گردد (مثلا کاربردی یا رابطه ای)

علم چون گذشته، زاده بارقه ناگهانی بلوغ و اندیشه یک یا چند ین دانشمند معدود نیست، بلکه کوششی آگاهانه، منظم و در عین حال نهادی و سازمان یافته است تا به حل یک مسأله یا دشواری ذهنی و یا عملی نایل آید. چنین خصلتی، علم را با دیگر نهادها و ارزشهای اجتماعی پیوندی مستحکم می زند به همین دلیل امروزه در بیشتر کشورها، سازمانهایی ویژه به کار علم مشغولند، سازمانهایی که سیاست گذاری در حوزه های علم، پژوهش و آموزش را در اختیار دارند. سازمانهایی که تولید و انتقال علم را بر دوش گرفته اند، نهادها و سازمانهایی که فرآورده های آن را مصرف می کنند و بسیاری دیگر که غیرمستقیم، زمینه ها، ابزارها و شرایط رشد علم را فراهم میسازند.

روش (ابزار) جمع آوری اطلاعات:

۱- بررسی (مراجعه به) مدارک و اسناد ۲- مشاهده ۳- مصاحبه ۴- پرسشنامه

انواع ابزارها:**روایی:**

منظور مرتبط بودن سوالات با موضوع هدف بوده و میبایستی به تایید استاد راهنما و مشاور و نیز صاحب نظران رسیده باشد .
از واژه "روا" به معنای جایز و درست گرفته شده و روایی به معنای صحیح و درست بودن است.
مقصود از روایی آن است که وسیله اندازه گیری، بتواند خصیصه و ویژگی مورد نظر را اندازه بگیرد.
اهمیت روایی از آن جهت است که اندازه گیریهای نامناسب و ناکافی می تواند هر پژوهش علمی را بی ارزش و ناروا سازد.

جدول انواع روایی:

شرح	انواع روایی
آیا مقیاس ، مناسب اندازه گیری مفهوم است ؟	روایی محتوایی
آیا " متخصصین " تائید می کنند که ابزار همان چیزی را که از نام آن استنباط می شود ، می سنجد ؟	روایی نمادی
آیا فرق گذاری مقیاس به نحوی است که به پیش بینی یک متغیر ملاک کمک کند ؟	روایی مربوط به ملاک
آیا فرق گذاری مقیاس به شیوه ای است که به پیش بینی یک متغیر ملاک به طور متد اول کمک کند ؟	روایی موافق
آیا فرق گذاری مقیاس به شیوه ای است که به پیش بینی یک ملاک آتی کمک کند ؟	روایی متضمن پیش بینی
آیا ابزار همانطور که فرض شده است از مفهوم استفاده می کند ؟	روایی سازه
آیا دو ابزاری که مفهوم را اندازه گیری می کنند از همبستگی بالایی برخوردارند ؟	روایی همگرا
آیا مقیاس یا متغیری که تصور می شود با آن متغیر مرتبط نیست ، همبستگی دارد ؟	روایی متمایز کننده

پایایی:

منظور این است که نتایج یک پرسشنامه در دو آزمون یکسان باشد . (حداقل با ۷۵ درصد)

پایایی: یک آزمون زمانی دارای پایایی است که نمره های مشاهده شده و نمره های واقعی آن دارای همبستگی بالایی باشند.

اصطلاحات مترادف پایایی عبارتند از : قابلیت اعتماد، ثبات ، همسانی ، قابلیت پیش بینی ، دقت یا صحت

عوامل مؤثر بر پایایی و روایی:

عوامل متعددی بر پایایی و روایی مؤثرند از جمله :

- تعریف نشدن اصطلاحات
- عدم توجه پرسشگران
- عدم تجانس و همگونی پاسخگویان
- تغییر شرایط و زمینه های اجرای پرسشگری
- وضعیت ظاهری و درونی ابزار
- عدم تناسب مراحل مختلف فرآیند تحقیق

جامعه آماری:

یعنی اینکه تحقیق روی چه افرادی انجام شده است .

به طور مثال کارکنان و یا مدیران اداره کل مسکن و شهرسازی استان

تعیین حجم نمونه:

برای تعیین حجم نمونه از دو طریق معمولاً اقدام می شود : الف) فرمول تعیین حجم نمونه (ب) جدول مورگان

روش نمونه گیری:

انواع روش های نمونه گیری عبارتند از : * تصادفی * ساده * طبقه ای * خوشه ای

روش تجزیه و تحلیل آماری : * روش آماری توصیفی * روش آماری استنباطی

بررسی (مراجعه به) مدارک و اسناد:

داده هایی که در تحقیق به کار برده می شوند ممکن است «اولیه» یا «ثانوی» باشند. داده های اولیه را محقق به صورت دست اول و بیشتر از طریق مشاهده، پرسشنامه و مصاحبه به دست می آورد. «داده های ثانوی» از منابع دیگر و به صورت گوناگون به دست می آیند. این داده ها پیش از آن که پژوهشگر تحقیق را آغاز کند تولید شده و موجودند، منابع این داده ها را می توان به چند دسته زیر تقسیم کرد:

الف) داده های موجود در اسناد تحقیقات گذشته

گاه یک محقق می تواند داده های به دست آمده از تحقیقات پیشین را مبنای یک کار تحقیقی تازه قرار دهد.

ب) آمارهای رسمی

آن دسته داده هایی که توسط فرآیندهای محاسبات آماری دولتی تهیه می شوند و منتشر می شوند. مانند سرشماریها، آمارهای ثبت احوال، درآمد ملی.

ج) آمارهای غیررسمی

برخی براین باورند به علت جهت گیریهای خاص آمارهای دولتی، باید در تحقیق به آمارهای غیررسمی و غیردولتی نیز توجه داشت.

د) مدارک و اسناد سازمانی

در هر سازمانی مدارک و پرونده هایی وجود دارد که حاوی داده های مختلفی هستند که می توانند مبنای بررسی ها قرار گیرند، مانند پرونده های کارگزینی، اسناد حسابداری، نقشه ها، مدارک حاصل از مستندسازی، مدارک مربوط به آمارهای تولید، مواد اولیه، مدارک مربوط به زمان انجام کارها، دفاتر گزارش عملکرد شیفت های کاری.

مشاهده :

مشاهده عبارت است از شناسایی، نامگذاری، مقایسه، توصیف و ثبت آنچه روی می دهد.

اولین مرحله در انجام مشاهده تعریف دقیق و کامل آن چیزی است که مورد مشاهده قرار می گیرد، تعریف باید :

۱- در برگیرنده حداقل یک ملاک روشن و مشخص باشد تا به کمک آن بتوان حضور یا عدم حضور آن رفتار را تشخیص داد. این ملاکها می تواند بر اساس شکل، اثرات، علل ایجادکننده و یا کنش باشد.

۲- هر واحد باید یک مقوله (همگن) را تشکیل دهد.

۳- بهتر است که تعداد واحدهای مورد مشاهده را متعدد انتخاب نماییم.

۴- محقق باید از واژه های عینی برای طبقه بندی استفاده کند.

۵- هر واحد مورد مشاهده باید تعریف شده و مشخص باشد.

۶- مشاهده گر باید تعداد محدودی از واحدهای رفتاری را که مربوط به هدف های تحقیق هستند، مورد مشاهده قرار دهد.

قبل از شروع مشاهده محقق باید در مورد چگونگی ثبت مشاهدات، تصمیم بگیرد. برای ثبت مشاهده می توان از چهار روش ثبت فراوانی، مدت، فاصله میان دو رفتار، و ثبت ترتیب ظهور استفاده کرد.

*** مزایای مشاهده :**

۱- کثرت اطلاعات در زمان کوتاه ۲- بالا بودن اعتبار اطلاعات ۳- سادگی نظارت و بررسی صحت یا سقم اطلاعات

*** معایب مشاهده :**

۱- تعمیم نتایج ۲- اثر حضور مشاهده گر ۳- انتظار مشاهده گر
۴- محدودیت کاربرد و دامنه مشاهده ۵- عدم توانایی مشاهده گر در گزارش نویسی

مصاحبه:

شیوه ای که در آن فرد پژوهشگر با آزمودنی تماس مستقیم برقرار می کند و از این طریق به ارزیابی عمیق ادراکها، نگرشها، علایق و تلقی های او می پردازد.

انواع خطاها در هنگام مصاحبه :

الف - خطاهایی که ناشی از قصد عمدی پاسخگو در فریب دادن یا گمراه کردن هستند.

ب - مشکلاتی که به طور موقتی با پاسخگو مربوط هستند.

ج - خطاهایی که به موقعیت پاسخگو مربوط هستند.

*** مزایای مصاحبه**

۱- علل مشکل بیسوادی آزمودنیها ۲- تمایل بیشتر مردم به اظهارنظرهای شفاهی ۳- امکان توضیح و رفع ابهام برای آزمودنی

*** معایب مصاحبه**

۱- وقت گیری و پرهزینه بودن ۲- محدودیت در تعمیم نتایج ۳- مشکل بودن تعبیر و تفسیر نتایج ۴- نیاز به افراد ماهر

پرسشنامه:

یک پرسشنامه نباید همچون فهرستی از پرسشها در نظر گرفته شود» .

پرسشنامه بعنوان یکی از متداول ترین ابزار جمع آوری اطلاعات در تحقیقات پیمایشی، عبارت است از مجموعه ای از پرسش هدف مدار، که با بهره گیری از مقیاسهای گوناگون (که شرح آنها خواهد آمد)، نظر، دیدگاه و بینش یک فرد پاسخگو را مورد سنجش قرار می دهد.

مقیاسها:

مقیاس اندازه گیری، مجموعه قواعدی برای انتساب آزمودنیها به مقوله یا اعداد به آزمودنیها است و به طور کلی به چهار دسته تقسیم می شوند:

الف) مقیاس اسمی ب) مقیاس ترتیبی ج) مقیاس فاصله ای د) مقیاس نسبی

الف) مقیاس اسمی:

عبارت اسمی یعنی «نام گذاری کردن»، در این طبقه بندی افراد، اشیاء و یا مطالب را بر حسب نام آنها طبقه بندی می کنیم، این طبقه بندی ساده ترین و ابتدایی ترین نوع طبقه بندی است، حتی عده ای آن را یک طبقه بندی که قابل ارزیابی باشد نمی دانند. در این مقیاس اعدادی که به کار می روند اختیاری بوده و تنها کارکردی جهت نامگذاری دارند و در واقع کارشناسایی را سهولت می بخشند و هیچ گونه معنایی از آنها استنباط نمی شود و نماینده مقدار مطلق یا نسبی ویژگی مورد نظر نیستند.

مثال: طبقه بندی سبک های مدیریت

۱- دستوری ۲- حمایتی - متقاعد کننده ۳- مشارکتی ۴- تفویضی

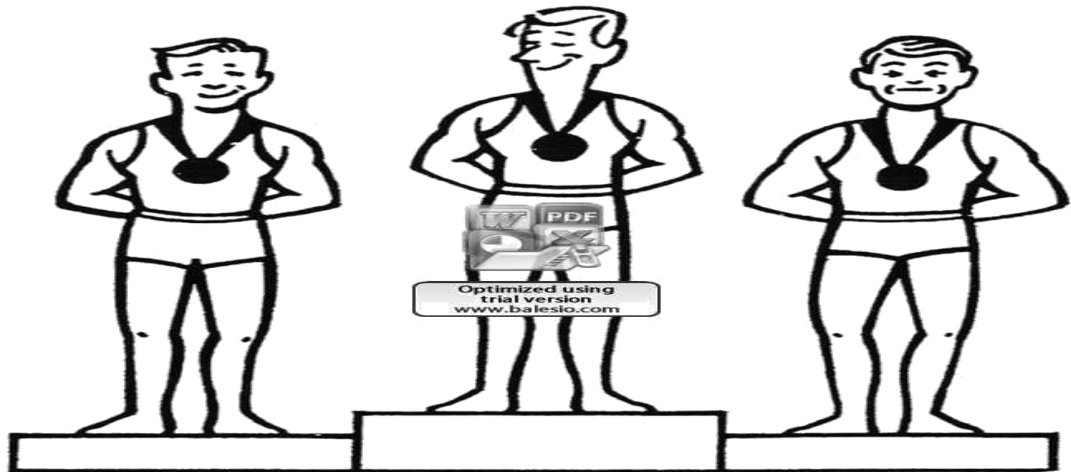
شکل شماره (۱۲ - ۴): نمونه ای از یک مقیاس اسمی

ب) مقیاس ترتیبی (رتبه ای):

عبارت ترتیبی یعنی «ترتیب دادن»، مقیاس رتبه ای مقیاسی است که افراد یا اشیاء را از لحاظ صفت ویژه ای رتبه بندی می کند. در این مقیاس به تعداد افراد، رتبه وجود دارد. اعداد در مقیاس رتبه ای فقط اطلاعاتی درباره سلسله مراتب، یا به عبارتی رتبه اشیاء یا افراد در طول مقیاس فراهم می آورد.

مثال: طبقه بندی افراد بر حسب میزان تحصیلات

- ۱- بی سواد ۲- پنجم ابتدایی ۳- زیر سوم راهنمایی و بالاتر از پنجم ابتدایی ۴- بالاتر از سوم راهنمایی
- ۵- دیپلم ۶- فوق دیپلم ۷- لیسانس ۸- فوق لیسانس ۹- دکترا

شکل شماره (۱۳ - ۴): نمونه‌ای از یک مقیاس ترتیبی

ج) مقیاس فاصله‌ای:

مقیاس فاصله‌ای دارای کلیه ویژگی‌های مقیاس‌های اسمی و ترتیبی است و علاوه بر آنها، در این مقیاس فاصله هر صفت تا مبدأ آن نیز مشخص است.

در این مقیاس نه تنها ترتیب اشیاء یا صفت‌های مورد اندازه‌گیری مشخص است، بلکه فاصله بین واحدهای اندازه‌گیری نیز معلوم است. در این مقیاس فواصل مساوی بین اعداد، نشان دهنده فواصل مساوی بین صفت‌های مورد اندازه‌گیری است. در مقیاس فاصله‌ای، همبستگی ترتیب و فاصله بین اعداد دارای معنی است.

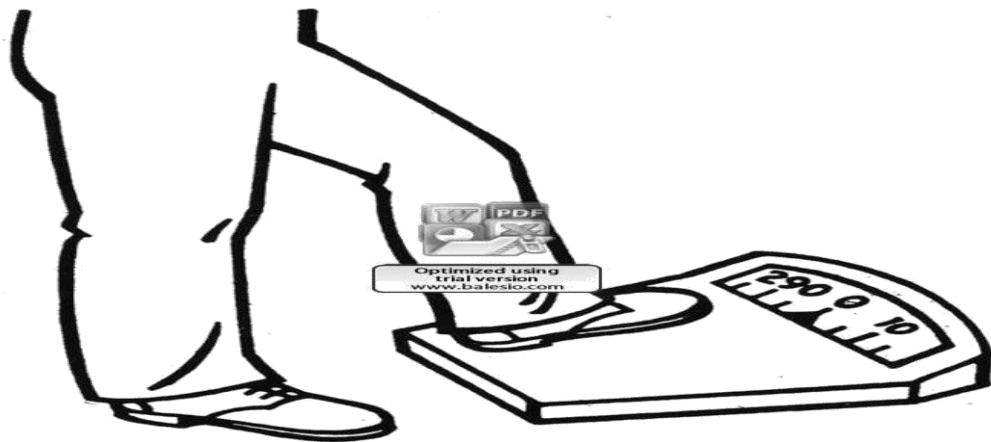

شکل شماره (۱۴ - ۴): نمونه‌ای از یک مقیاس فاصله‌ای

د) مقیاس نسبی :

مقیاس نسبی دارای کلیه ویژگیهای مقیاسهای فاصله ای، ترتیبی و اسمی است. مقیاس نسبی، دقیق ترین مقیاس اندازه گیری است. این مقیاس دارای ارزش صفر حقیقی می باشد. یعنی نقطه ای در مقیاس که نمایانگر فقدان کامل ویژگی مورد اندازه گیری است. با این مقیاس هم می توان تفاوت میان اعداد و هم اهمیت نسبی آنها را مقایسه کرد.

مثال: شاخص های سنجش طول، زمان و وزن و ...

شکل شماره (۱۵ - ۴): نمونه ای از مقیاس نسبی

نسبی	فاصله ای	ترتیبی	اسمی
٪۱۰۰		— ۱	△ ۵
٪۸۰	● -۳	— ۲	
٪۶۰	● -۲	— ۳	⬡ ۶ ⬠ ۲
٪۴۰	● -۱		
٪۲۰	● ۰	— ۴	○ ۱ ○ ۳
٪۰	● ۱	— ۵	
	● ۲	— ۶	□ ۴
	● ۳		

شکل شماره (۱۶ - ۴): مقایسه مقیاسهای چهارگانه

(Pamela, et al , 1995, 256)

خواسته بازار ← تحقیقات کاربردی ← توسعه تجربی ← نوآوری

این مدل که به نام مدل ((کشش بازار)) نامیده می شود حاکی از این است که جهت تحقیقات علمی در واقع تابع عوامل بیرونی است بطور کلی می توان کارکرد تحقیق را در فرآیند تصمیم سازی اجتماعی و سازمانی در شکل نشان داد:

شکل شماره (۵-۴): مراحل تفصیلی تحقیق

انواع تحقیق:

- ۱- تحقیق تاریخی
- ۲- تحقیق توصیفی
- ۳- تحقیق پیمایشی (زمینه یابی)
- ۴- روش تحلیل محتوا
- ۵- تحقیق میدانی
- ۶- مورد کاوی
- ۷- تحقیق همبستگی
- ۸- تحقیق علی (آزمایشی)
- ۹- تحقیق تجربی
- ۱۰- تحقیق علی-تطبیقی

تحقیق تاریخی:

شامل مطالعه، درک و شرح رویدادهای مربوط به گذشته است. هدف از آن، رسیدن به نتایجی برآمده از علل و دلایل خاص و همچنین تاثیر روند رویدادهای گذشته است، که می تواند به روشن کردن رویدادهای کنونی و پیش بینی وقایع آینده کمک نماید.

تحقیق توصیفی:

هدف، توصیف جزء به جزء یک موقعیت یا یک رشته شرایط است.

تحقیق توصیفی، شامل جمع آوری اطلاعات برای آزمون فرضیه یا پاسخ به سوالات مربوط به وضعیت فعلی موضوع مورد مطالعه می شود.

غرض از این گونه تحقیق، پاسخگویی به پرسش هایی مانند "چقدر؟"، "چه کسی؟"، "و چه اتفاقی دارد می افتد؟" می باشد.

تحقیق پیمایشی (زمینه یابی):

پیمایش روشی در تحقیق اجتماعی است که فراتر از یک تکنیک خاص در گردآوری اطلاعات است. هر چند معمولاً از پرسشنامه استفاده می شود، اما فنون دیگری از قبیل مصاحبه، مشاهده و تحلیل محتوا... هم به کار می روند.

مشخصه آن مجموعه منظمی از داده ها است که آن را ماتریس متغیر بر حسب داده های موردی می نامند.

روش تحلیل محتوا:

- معنا شناسی آماری مباحث سیاسی است.
- تحلیل علمی پیام های ارتباطی است.
- روشی به منظور دستیابی به ویژگی های مختلف پیام است.
- تکنیکی پژوهشی است برای تشریح کمی، نظام مند و عینی محتوای آشکار پیام.

تحقیق میدانی:

این نوع تحقیق بررسی های علمی غیر آزمایشی هستند که هدفشان کشف روابط و تعامل بین متغیرهای جامعه شناسی، روان شناسی، آموزشی در ساختارهای اجتماعی و سازمانی واقعی است.

پژوهشگر در این مطالعه ابتدا موقعیت اجتماعی یا مؤسسه ای را در نظر می گیرد و سپس روابط بین نگرش ها، ارزش ها، ادراکات و رفتارهای افراد و گروه های موجود در موقعیت را مطالعه می کند.

انواع مطالعات و تحقیقات میدانی:

- ۱- کاوشی (اکتشافی) : در این نوع مطالعات پژوهشگر در پی یافتن، کشف و آشکارسازی روابط موجود به جای پیش بینی آنهاست.
- ۲- فرضیه آزمایشی : در این نوع تحقیق، فرضیه هایی با استفاده از داده هایی که از میدان (جامعه یا سازمان) به دست می آید مورد آزمون قرار می دهند.

مورد کاوی:

موردهای مختلف بررسی شده، سپس با تجزیه و تحلیل نتایج به دست آمده از هر مورد، تلاش می شود تا قانونمندی های کلی تری حاصل شود.

در این روش سعی می شود با مشاهده تمامی جوانب یک پدیده ملموس و بررسی فرآیندهای آن در ارتباط با سایر پدیده ها، شناختی جامع از آن بدست آید.

مورد کاوی به عنوان روش آموزش نیز مطرح است. این روش، به "روش هاروارد" نیز مشهور است.

تحقیق همبستگی:

هدف اصلی آن است که مشخص شود آیا رابطه ای بین دو یا چند متغیر کمی (قابل سنجش) وجود دارد و اگر این رابطه وجود دارد اندازه و حد آن چقدر است؟

نکته مهم: تحقیق همبستگی هرگز یک رابطه علت و معلولی را روشن نمی کند، بلکه صرفاً وجود یک رابطه را توصیف می کند.

نمونه هایی از تحقیقات همبستگی: ۱- رابطه بین بهره وری و ساختار وظیفه (کار)

۲- رابطه بین اضطراب و دقت
۳- استفاده از یک آزمون استعداد برای پیش بینی موفقیت در شغل

تحقیق علی (آزمایشی):

در تحقیقات آزمایشی رابطه علی بین دو متغیر بررسی می شود.

تحقیقات علی غالباً از طریق طرح های آزمایش صورت می پذیرد.

با توجه به نوع کنترل متغیرها به انواع زیر تقسیم می شوند:

الف) "میدانی" ب) "آزمایشگاهی"

الف) آزمایش میدانی:

پژوهشی در یک موقعیت واقعی که در آن یک یا چند متغیر مستقل تحت شرایط به دقت کنترل شده (درحد مقدور آن موقعیت) توسط آزمایشگر مورد دستکاری قرار می گیرد و اثرات این دستکاری ثبت و بررسی می شود.

مزیت های آزمایش میدانی:

- ۱- متغیرها تاثیر قوی تری از متغیر در حالت آزمایش آزمایشگاهی دارند.
- ۲- برای مطالعه تاثیر پیچیده روان شناختی و اجتماعی، فرآیندها و تغییرات در موقعیت های مشابه باواقعیت مناسب هستند .
- ۳- برای آزمون نظریه وهم برای یافتن پاسخ پرسش هایی بسیار مناسبند.
- ۴- قابلیت کاربرد آنها درانواع گسترده ای از مسائل امکان پذیر است.

محدودیت های آزمایش میدانی:

- ۱- معلوم نیست یک متغیر مستقل یا بیشتر را می توان دستکاری کرد و تغییر داد.
- ۲- ضرورت های عملی موقعیت پژوهش به نحوی هستند که در روابط بامساله خاصی که مطالعه میشود میتوان آزمایش میدانی انجام داد

ب) آزمایش آزمایشگاهی:

نوعی پژوهش است که در آن واریانس وپراکندگی تقریبا تمام متغیر های مستقل تاثیرگذار احتمالی برمساله مورد مطالعه درحداقل نگهداشته می شود . این امر با محدود سازی پژوهش به یک موقعیت فیزیکی جدا از موقعیت عادی زندگی و با دستکاری یک یا چند متغیر مستقل تحت شرایط کاملا مشخص ، کنترل شده انجام می گیرد.

تفاوت آزمایش های میدانی و آزمایشگاهی:

تفاوت آن به میزان یا درجه کنترل متغیرها مربوط می شود.

- آزمایش آزمایشگاهی ازحداکثر کنترل برخوردار است ولی آزمایش های میدانی باکنترل کمتری اجرا می شود.
- آزمایش های آزمایشگاهی برای آزمون جنبه هایی از نظریه هاخوب هستند، آزمایش های میدانی هم برای آزمون فرضیه های مشتق شده از نظریه ها وهم برای پیداکردن پاسخ به مسائل عملی مناسبند.
- درآزمایش آزمایشگاهی امکان دستیابی به درجه بالایی از "دقت" و "صحت" وجود دارد زیرا کنترل واندازه گیری درآزمایشگاه معمولا ساده تر ازمسائل میدانی است.

تحقیق تجربی (طرح آزمایش):

درتحقیق اجتماعی ،هنگامی از روش طرح آزمایش استفاده می شود که هدف اصلی تحقیق ،آزمایش واکنش یا اثر خاصی باشد.کانون توجه در آزمایش باید رویدادهایی باشد که رخ بدهد یا آن لحظه ای باشد که علتی باعث معلولی می شود .

آزمایش ، فرآیند ایجاد مشاهده علت یک اثر است. برای انجام ساده ترین طرح آزمایش حداقل به یک گروه تجربی و یک گروه کنترل نیاز هست.

نمونه هایی از مطالعات متعارف تجربی (آزمایشی):

۱- مقایسه اثر بخشی شیوه آموزش به شیوه ویدئویی در برابر آموزش استاندارد کلاس در امر آموزش ارائه خدمات به مشتری

۲-تاثیر خودارزیابی بر روحیه کارمند

۳-تاثیر تقویت مثبت بر عملکرد شغلی

تحقیق علی - تطبیقی:

در این روش متغیر مستقل یا علت دستکاری نمی شود زیرا قبلا اتفاق افتاده است مانند جنسیت مرد وزن که نمیتوان آن را دستکاری نمود.

در این تحقیق ، گروه ها برحسب یک متغیر وابسته با هم مقایسه می شوند. این گروهها قبل از این که مطالعه شوند از لحاظ یک متغیر با هم تفاوت دارند.

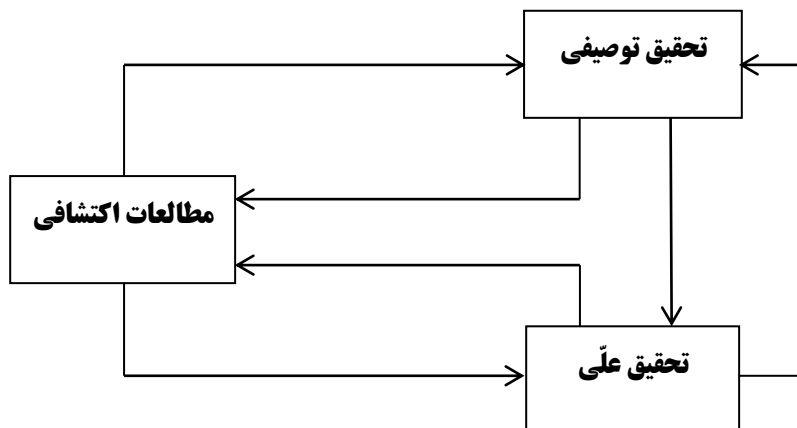
نمونه هایی از مطالعات متعارف علی - تطبیقی:

۱- تاثیر آموزش کارآموزی سرپرستی بر عملکرد شغلی در پایان شش ماهه اول کار یک سرپرست

۲-تاثیر وجود والدین مسن در میزان غیبت کارمند

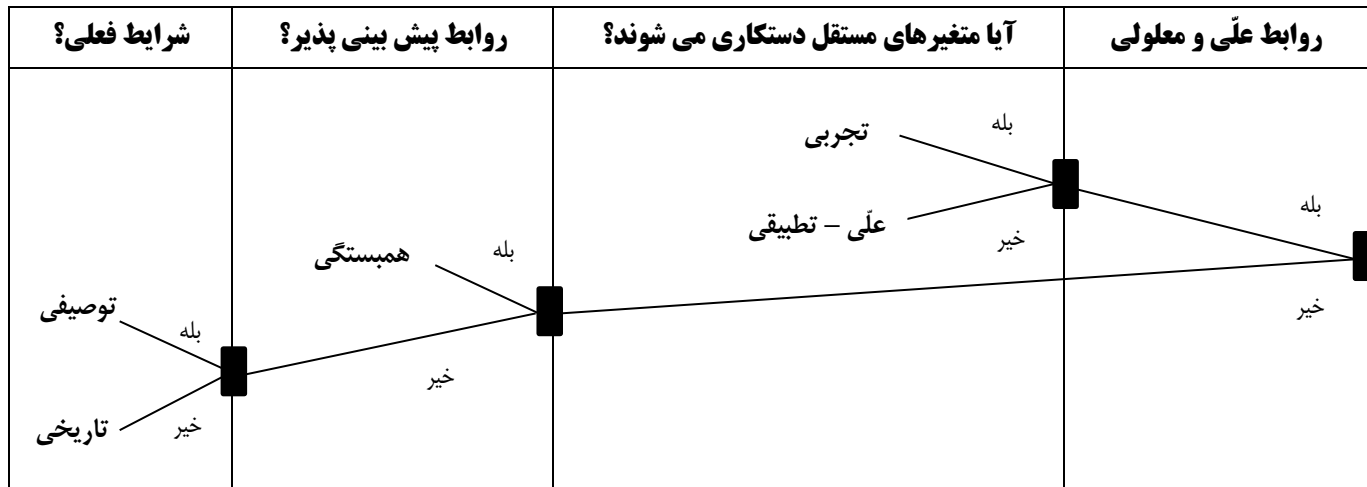
۳- تاثیر جنسیت در موفقیت شغلی فارغ التحصیلان کارشناسی مدیریت بازرگانی

رابطه تحقیقات توصیفی، علی و مطالعات اکتشافی:

روش	هدف	مثالها
تاریخی	به منظور بازسازی دقیق و عینی گذشته ، غالباً در رابطه با حمایت و حفظ یک فرضیه	مطالعه تحولات ساختار اداری ایران
توصیفی	به منظور توصیف سیستماتیک موقعیت یا زمینه موردعلاقه با دقت و حفظ عینیت	مطالعات سرشماری جمعیت ، پیمایش های کشف وقایع
تکوینی	به منظور بررسی الگو و آهنگ رشد و یا تغییرات تابع زمان	مطالعات طولی رشد ، مطالعات عرضی رشد ، مطالعه خط مشی
موردی و میدانی	به منظور مطالعه فشرده و متمرکز گذشته ، وضعیت فعلی ، و واکنش های محیطی یک واحد اجتماعی	بررسی تاریخچه زندگی کودکی که علیرغم هوش متوسط بالا مبتلا به ناتواناییهای جدی فراگیری است
همبستگی	به منظور بررسی میزان ربط تغییرات یک عامل یا تغییرات یک یا چند عامل دیگر برحسب ضریب همبستگی	بررسی رابطه بین نمرات آزمون قدرت قرائت با یک یا چند متغیر موردنظر
علی - قیاسی	به منظور بررسی کلیه روابط علی ممکن از طریق مشاهده برخی از آثار فعلی و بررسی داده های قدیمی ، در جستجوی علل توجیه کننده	مطالعه دفاتر بایگانی ده سال گذشته مدرسه ای به منظور شناسایی عوامل موثر در ترک تحصیل دانش آموزان
تجربی حقیقی	به منظور بررسی کلیه روابط علی ممکن با قراردادن یک یا چند گروه تجربی در معرض یک یا چند عامل تجربی و مقایسه نتایج با یک یا چند گروه کنترل	بررسی اثرات و میزان کارایی سه روش متفاوت تدریس به دانشجویان (با تاکید بر ضرورت تقسیم بندی تصادفی دانشجویان و استادان به گروهها و روشها)
شبه تجربی	بمنظور نزدیک ساختن تحقیق به شرایط تجربیات حقیقی در مواردی که امکان کنترل و یا به کارگیری تمام متغیرهای مربوط وجود ندارد . محقق باید توافقهایی صورت گرفته مورد روایی بیرونی و درونی طرح را کاملاً درک کند و تحقیق خویش را با توجه به همان محدودیتها به انجام برساند .	کلیه تحقیقات مشهور به تجربیات میدانی : تحقیقات عملی و اجرائی : و نیز اشکال پیچیده تر تحقیق کاربردی که در جستجوی عوامل علی در زندگی واقعی است ، یعنی آنجا که کنترل فقط به صورت نسبی امکان دارد .
کاربردی	به منظور تدوین و توسعه مهارتها با شیوه های جدید و نیز حل مشکلات مربوط به کلاس یا دیگر محیط های اجرائی	برنامه کارآموزی ضمن تدریس معلمان، که هدف آن آشنا ساختن آنها با مهارتهای جدید بمنظور ترغیب دانش آموزان به بحث در کلاس است

درخت تصمیم گیری برای انتخاب روشهای تحقیق:

نمونه گیری :

هدف همه نمونه برداری ها در پژوهش های علمی تهیه بیانیه های دقیق و با معنا درباره یک گروه بر پایه مطالعه زیر مجموعه ای از آن گروه است .

این گروه ممکن است مجموعه ای از افراد یا چیزها باشد.

نمونه برداری اصولا با توجه به دلایل زیر صورت می گیرد:

۱. قوانین علمی باید دارای کلیت باشد تا بتوان آنها را در همه مواردی که موضوع پژوهش در آنها مصداق پیدا می کند بکار برد.
۲. نمونه برداری موجب تسهیل و تسریع کار پژوهش ، صرفه جویی در وقت ، هزینه و نیروی پژوهش می شود.
۳. خودآزمایش یا مشاهده موجب ضایع شدن کل آن چیز یا محصول می شود .
۴. برخی آزمونها تابع حجم نمونه است و در جامعه روابط ضعیف بین متغیرها مشاهده می شود لذا باید نمونه گیری کرد.

شیوه های نمونه گیری تصادفی:

۱. شیوه چرخ دوار
۲. شیوه شانس آزمایشی
۳. شیوه جدول اعداد تصادفی

فرایند نمونه گیری:

فرایندی است که طی آن تعدادی از واحدها به گونه ای برگزیده می شوند که معرف جامعه بزرگتری که از آن انتخاب شده اند باشند. این گزینش می تواند به سه گونه زیر صورت پذیرد:

- ۱- نمونه انباشته یا کومه
- ۲- نمونه نظری یا قضاوتی
- ۳- نمونه گیری تصادفی

۱ - نمونه انباشته یا کومه:

این نوع نمونه ها از لحاظ علمی بی ارزش هستند زیرا شواهدی در دست نیست که نشان دهد چنین نمونه ای معرف جامعه است .

۲- نمونه نظری یا قضاوتی:

گزینش بخشی از جامعه که اعضای آن بر پایه داوری شخص پژوهنده مشخص می شود.

۳- نمونه گیری تصادفی:

روشی برای انتخاب بخشی از جامعه یا کل ، به گونه ای که همه نمونه های ممکن که دارای تعداد ثابت هستند برای انتخاب شدن احتمال یکسان داشته باشند.

گاهی نمونه گیری تصادفی را نمونه گیری احتمالی میگویند و هرگاه در این نوع نمونه گیری ، عنصر انتخاب شده ، دوباره به جامعه برگردانده شود، نمونه گیری را با جایگزینی می نامند.

جامعه آماری و نمونه آماری:**➤ جامعه آماری :**

مجموعه واحدهایی که حداقل در یک صفت مشترک باشند یک جامعه آماری را مشخص می سازند و معمولاً آن را با N نمایش می دهند .

➤ نمونه آماری :

عبارت است از مجموعه ای از نشانه ها که از یک قسمت ، یک گروه یا جامعه ای بزرگتر انتخاب می شود، به طوری که این مجموعه معرف کیفیات و ویژگی های آن قسمت ، گروه یا جامعه بزرگتر باشد و معمولاً آن را با n نمایش می دهند.

عوامل مؤثر در تعیین حجم یا اندازه نمونه:

- اهداف تحقیق
- امکانات مالی و زمانی محقق
- نحوه کنترل متغیرها
- درصد خطاپذیری از نتایج
- میزان روایی و پایایی وسایل اندازه گیری متغیر وابسته
- * روش تحقیق و روش های آماری وابسته به آن
- * حجم جامعه آماری
- * میزان تاثیر پذیری متغیر وابسته از مستقل
- * ناهمگونی شدید متغیرها و عوامل مورد مطالعه در جامعه مادر

حجم نمونه:

در یک نگاه کلی شمای محاسبه حجم نمونه به شرح زیر می باشد:

۱- از بین کلیه صفات مورد مطالعه توسط تحلیل اقتصادی و اجتماعی و تجزیه و تحلیل همبستگی مجموعه صفت هایی که برای مشخص کردن پدیده های مورد مطالعه مهمتر است (صفات بارز انتخاب شود).

۲- تغییرپذیری (پراکندگی - واریانس - ضریب تغییرات و...) هر یک از صفات انتخاب شده را بر اساس:

الف- آمارگیری های پیشین جامعه مورد مطالعه و یا جامعه های مشابه.

ب- آمارگیری آزمایشی (با استفاده از این آمارگیری واریانس صفات مشخص می شود، آن گاه بوسیله واریانس حجم نمونه و همچنین تخصیص بهینه حجم های نمونه مورد استفاده قرار می گیرد).

پ- فرضیه های معین راجع به ساختار جامعه

ت- عملی کردن واحدهای نمونه در دومرحله (بدین معنی که بار اول یک نمونه انتخاب می شود سپس به کمک آن حجم نمونه کل تعیین میگردد آنگاه نمونه اولی را از حجم نمونه کل کسر کرده و بقیه نمونه گیری میشود، در واقع مجموع این دونمونه حجم کل میباشد .

۳- براساس روابط نظری بین تغییرپذیری، نوع نمونه و خطای مجاز متناظر برای هر یک از صفات انتخاب شده، حجم نمونه محاسبه میگردد.

۴- بزرگترین حجم نمونه محاسبه شده در بند (۳) به عنوان حجم اولیه نمونه (حجم موقتی نمونه) انتخاب می شود.

۵- حجم کلی جامعه مورد بررسی با جمع کردن تمامی حجم های اولیه نمونه که برای طبقات جداگانه جامعه محاسبه شده است تعیین می گردد.

۶- همچنین باید تعیین شود که آیا حجم کلی مشاهدات نمونه ای از نظر هزینه های تعیین شده برای انجام آن قابل قبول می باشد، یا نه ؟

فصل چهارم : تجزیه و تحلیل آماری

➤ **آمار توصیفی:** ویژگی های جمعیت شناختی یا نمونه آماری را مثل جنس ، تحصیلات و سن یا هر ویژگی دیگر در بالای پرسشنامه می آید و علاوه بر آن جداول و نمودارهای آماری نیز در آن ارایه می شود .

➤ **آمار استنباطی:** شامل فرضیات و مورد آزمون قرار دادن آنها است یعنی از آزمون فرضیه اصلی شروع می شود و به آزمون فرضیه های فرعی ختم می شود .

انواع تجزیه و تحلیل:

۱- تجزیه و تحلیل توصیفی :

پژوهشگر داده های جمع آوری شده را با استفاده از شاخص های آمار توصیفی خلاصه و طبقه بندی می کند.

۲- تجزیه و تحلیل مقایسه ای :

علاوه بر اینکه اطلاعات جمع آوری شده به صورت توصیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار می گیرد، با یکدیگر نیز مقایسه می شوند.

۳- تجزیه و تحلیل علی :

ابزار یا شاخصهای آماری بکار برده شده ، همانند روش هایی است که در تجزیه و تحلیل مقایسه ای مورد استفاده قرار می گیرد.

نمونه هایی از نمودارها:

- نمودار لگاریتمی
- نمودار ستونی
- نمودار ستونی - منحنی
- نمودار شاخص
- نمودار میله ای
- نمودار میله ای زوج
- نمودار میله ای - علامتی
- نمودار مدور
- نمودار غیرخطی

انواع آمار:

تحلیل های آماری بردوگونه اند:

۱- تحلیل توصیفی

مختص پژوهش توصیفی است که نتایج حاصله را به گروه مورد مشاهده تعمیم می دهد و بس و هیچگونه نتیجه گیری خارج از گروه مزبور بعمل نیامده و یا قابل تعمیم نخواهد بود.

۲- تحلیل استنباطی

همواره محقق با جریان نمونه گیری و انتخاب یک گروه کوچک موسوم به نمونه از یک گروه بزرگتر موسوم به جامعه آماری یا جمعیت اصلی سروکار دارد.

هدف از تحلیل استنباطی، تعمیم نتایج حاصله از مشاهدات در نمونه انتخابی خود به جمعیت اصلی می باشد.

فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات

نتیجه گیری:

➤ در این بخش خلاصه ای از آمار استنباطی آورده می شود

➤ فرضیه ها چه بوده و به چه نتایجی رسیده ایم

➤ اگر به صورت جدول باشد بهتر است

پیشنهادات عام: هر پیشنهادی را که محقق بدون ارجاع به کار میدانی ارایه می شود

پیشنهادات خاص: بسیار با اهمیت بوده و بایستی از تحقیق استخراج شود و به فرضیه ها مربوط باشد

ویژگی های یک خلاصه خوب:

➤ ذکر مطالبی که برای خوانندگان اهمیت دارد

➤ کم حجم بودن

➤ تاکید بر نکات تازه که خواننده را بیشتر با پژوهشگر و دیدگاه های او آشنا می سازد

➤ تاکید بر ابعاد جذاب پایان نامه، به گونه ای که خواننده را به مطالعه کل پایان نامه تشویق کند

➤ نباید به نام ساده سازی، دقت لازم اعمال نشود

➤ بانثری سلیس و روان نگاشته شود

➤ جامعیت، به گونه ای که تمام ابعاد مهم پایان نامه در چکیده پوشش داده شود

خدایا ما را ببخش

به خاطر درهائی که زدیم و هیچ کدام خانه تو نبود! ...

موفق و سربلند باشید

پرهیزکار

تیرماه ۹۳